

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО КОНСОНАНСУ В АНГЛОМОВНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядаються фактори, що сприяють виникненню комунікативного консонансу в англомовній політичній комунікації.

Сучасна когнітивно-дискурсивна парадигма дає змогу пролити світло на аспекти мови, що не піддаються традиційному аналізу чисто лінгвістичними методами, та дає змогу з нових позицій розглянути ілокутивний аспект мовлення [1: 38], що й зумовлює актуальність нашого дослідження. Його метою є виявлення закономірностей використання мовленнєвих засобів для реалізації ілокутивної сили в комунікативних актах, спрямованих на комунікативне суперництво, яке, як і кооперація, вважається позитивним для досягнення позитивних результатів у політичній інтеракції. Останнім часом комунікація розглядається у взаємозв'язку з когнітивними, етно-психологічними, культурними, соціальними та політичними факторами [2: 6].

Лише тоді, коли у адресата створено відчуття добровільного прийняття чужої думки, зацікавленості, актуальності, достовірності і задоволеності, політик може досягти успіху в переконанні [3: 16].

Мовленнєва поведінка, яка порушує нормативні очікування прийнятих видів поведінки, може зменшити ефективність впливу або підвищити її. Розрізняють ситуації з пасивним сприйняттям, з активною участю та з несприйняття переконань зі сторони адресата [4]. При пасивному сприйнятті адресати очікують, що глибина думок та інтенсивність мовленнєвого переконання будуть відповідати нормі. У ситуації з активним сприйняттям реципієнт як би допомагає переконати себе, особливо, якщо він сподівається, що все відбувається в його інтересах. Коли ж адресат активно не піддається переконанню, то вибір засобів впливу зворотно пропорційний ефективності висловлювань.

Комунікація загалом та мовна комунікація зокрема підпорядковується тим конвенціям (умовностям), які прийняті в етнічній культурі або в соціальному колективі в певну історичну епоху. Завдяки різноманітним системам спілкування та передусім завдяки мові, формується загальна для всього даного етносу або соціуму картина світу. Вона входить як важлива частина в так званий менталітет народу або соціуму [5]. Так, наприклад, президент США Дж. Буш коментує розуміння поняття "демократія" російського посла в США, що не може бути єдиного стандарту для визначення демократії та зазначає, що цінності для американців та європейців мають бути схожими, і оскільки Росія є європейською державою, то вона та її президент мають розуміти, що демократія базується на правилах закону та повазі до прав людини, людської гідності та свободи слова. Такі розбіжності можна пояснити саме різницею в картині світу цих двох етносів:

Q: Mr. President, the Russians seem to be pushing back against some of the things that you've said, Mr. President. Their ambassador to the U.S. wrote today that "there cannot be a sole standard for democracy." So what I'm asking is just how flexible you think the standards for democracy can be?

PRESIDENT BUSH: First, we've got a constructive relationship with Russia, and that's important. I've got a very good personal relationship with President Putin, and that's important. And it's important because it enables me and our country to remind President Putin that democracies are based upon rule of law and the respect for human rights and human dignity and a free press -- you'll be happy to hear -- and that a constructive relationship allows me to remind him that I believe Russia is a European country, and European countries embrace those very same values that America embraces. And I'm looking forward to continuing my dialogue with him [6].

У мовленнєвому спілкуванні значну роль відіграє також пресупозиція, що описує деякі попередні знання, які передують комунікативному акту. Ці знання необхідні для спілкування і розуміння мовленнєвих висловлювань. Пресупозиція є загальним фондом знань комунікантів, їх очікувань щодо контексту ситуації і є умовою ефективної комунікації. Пресупозиція утворює лакуни, які регулярно поновлюються у процесі розгортання комунікації [7: 65]. У певний момент комунікативного акту відбувається актуалізація пресупозицій, що є найбільш релевантною в цій конкретній ситуації. Так, у виступі про війну з тероризмом, президент США Дж. Буш апелює до відомих фактів, що відбулися в Америці:

We meet at a time of great consequence for the security of our nation, a time when the defense of freedom requires the advance of freedom, a time with echoes in our history.

Twice in six decades, a sudden attack on the United States launched our country into a global conflict, and began a period of serious reflection on America's place in the world. The bombing of Pearl Harbor taught America that unopposed tyranny, even on far-away continents, could draw our country into a struggle for our own survival. And our reflection on that lesson led us to help build peaceful democracies in the ruins of tyranny, to unite free nations in the NATO Alliance, and to establish a firm commitment to peace in the Pacific that continues to this day.

The attacks of September the 11th, 2001 also revealed the outlines of a new world. In one way, that assault was the culmination of decades of escalating violence -- from the killing of U.S. Marines in Beirut, to the bombing at the World Trade Center, to the attacks on American embassies in Africa, to the attacks on the USS Cole. In another way, September the 11th provided a warning of future dangers -- of terror networks aided by outlaw regimes, and ideologies that incite the murder of the innocent, and biological and chemical and nuclear weapons that multiply destructive power.

Like an earlier generation, America is answering new dangers with firm resolve. No matter how long it takes, no matter how difficult the task, we will fight the enemy, and lift the shadow of fear, and lead free nations to victory. (Applause.) [6].

Звернення до спільних фонових знань робить мовлення більш переконливим, сприяє досягненню ілюктивної сили висловлювань та сприяє виникненню комунікативного консонансу у політичній комунікації.

Комунікативна інтенція визначає і організує зміст комунікативного акту. Без даного компонента спілкування не може існувати. Від комунікативних намірів мовця залежить мовна структура акту спілкування. Для вивчення цієї проблематики велике значення має теорія мовленнєвих актів, що була започаткована Дж. Остіном та Дж. Серлем. Останній розглядає такі поняття як мета мовленнєвого акту, його направленість, психічний стан мовця [8]. Дж. Остін виділяє таке поняття як ілюктивна сила, яка втілює комунікативний намір мовця, та пропонується розрізняти три явища: локутивний акт – використання мовних засобів у процесі мовленнєвого акту; ілюктивна сила, тобто мета мовленнєвого акту, яка втілює намір мовця, значущість мовленнєвого акту для певного мовця, в цьому комунікативному акті, в цій конситуації, наприклад прохання, запитання, повідомлення і т.п. [див. 9, 8]; перлокуція – немовленнєві результати мовленнєвого акту (за проханням може слідувати його виконання або вербальна реакція згоди/незгоди виконати його). Дж. Остін зазначає, що для того, "щоб визначити, який самий ілюктивний акт ... здійснюється, ми повинні визначити, яким чином ми використовуємо дану локуцію: запитуючи чи відповідаючи на запитання, інформуючи, завіряючи або попереджуючи, виголошуючи намір чи рішення, оголошуючи вирок, признаючи, бажаючи або критикуючи, ототожнюючи або описуючи тощо" [10: 86].

Виходячи з цього, Дж. Серль виділяє п'ять основних типів мовленнєвих актів: репрезентативи, директиви (спроба зі сторони мовця добитись, щоб слухач виконав певну дію; це може виражатись у формі наказів, прохання), комісиви (обіцянки, клятва), експресиви (подяка, вибачення, привітання, співчуття), декларативи (звільнення, зречення) [9: 160–166].

У своїх промовах політики найчастіше оперують репрезентативами, які використовуються для того, щоб повідомити про певний стан речей: *President Yushchenko was the first head of state I called after my inaugural address. I told him that the Orange Revolution was a powerful example -- an example of democracy for people around the world* [6]. *The legacy that we inherited is a very difficult country; Ukraine, where the rule of law did not exist and human rights were not observed; where half of the national economy is a shadow. The humiliated profession of journalism, the journalists wanted to speak the truth and stood against the official power, they could pay dearly* [6].

Звичайно політики нерідко використовують у своїх промовах для більшого переконання комісиви: *I've asked Congress to provide \$60 million for new funding to help you in your efforts, Mr. President.* [6]. *I look forward to working with the new President and Prime Minister. And I look forward to continuing to implement a strategy that will help Iraqis self-govern* [6]. *So we want to help your government make the difficult decisions and difficult choices necessary to become available for membership in NATO* [6].

Експресиви відіграють також важливу роль для підтримання контакту з співрозмовником, що налаштовує на кооперативне спілкування: *Thank you. It's an honor to stand with a courageous leader of a free Ukraine* [6]. *Mr. President, I appreciate your vision* [6]. *I want to thank you for our discussion we just had Mr. President, I want to thank you for being an active partner in the war on terror* [6]. *I want to thank you for our frank and open discussion. We wish you all the best, and in America, you've got a strong friend* [6]. *Today I spoke to the new Speaker of the Transitional Assembly. I wished him all the best. I thanked him for stepping up to take a leadership role. And we're making progress toward that goal. And I want to thank the Ukrainians for their support* [6].

Отже, передумовами виникнення консонансу в політичній інтеракції є врахування особливостей картини світу певного етносу або соціуму, пресупозиції, яка є умовою ефективної комунікації, адекватний вибір мовленнєвих актів для досягнення ілюктивної сили.

Перспективи продовження нашого дослідження вбачаються в аналізі прямих і непрямих мовленнєвих актів, до яких вдаються політики. Можливим є також аналіз стратегій і тактик, до яких вдаються політичні діячі для досягнення кооперативного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Полюжин М.М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу// *Studia Germanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання.* – 2004. – Том 1. №3. – С. 32–41.
2. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Монографическое пособие. – К.: Брама, 2004 – 33 с.
3. Grbc J. Persubzia: Oplyvkovanie iloveka ilovekom. – Brno: Osveta, 1985.
4. <http://www.infolex.ru/SMI1.htm> Інтерпретація політичного дискурсу в СМІ.
5. <http://www.infolex.ru/Cs23.html>
6. www.whitehouse.gov.
7. Жалагина Т. А. Взаимодействие прагматических факторов в развитии диалогического процесса // *Прагматика этноспецифического дискурса.* – Бэлць: Изд-во Бэлцк. гос. пед. ун-та им. А. Руссо, 1990. – С. 65–6.
8. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? // *Новое в зарубежной лингвистике.* – М.: Прогресс, 198. – Вып. 16. Теория речевых актов. – С. 151–19.
9. Остин Дж. Слово как действие // *Новое в зарубежной лингвистике.* – М.: Прогресс, 198. – Вып. 16. Теория речевых актов. – С. 22–129.
10. Weigand E. Misunderstanding: The Standard Case // *Journal of Pragmatics.* – 1999. – Vol.6, №2. – P. 63 – 685.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Славова Л.Л. Предпосылки возникновения коммуникативного консонанса в англоязычной политической коммуникации.

В статье рассматриваются факторы, способствующие возникновению коммуникативного консонанса в англоязычной политической коммуникации.

Slavova L.L. Factors facilitating communicative consonance in the English political communication.

The article considers factors facilitating communicative consonance in the English political communication.